

PRZEKLĘCIE (104) *sb n*

Pierwsze e jasne, końcowe pochylone.

sg *N* przekłęć (12); -é (1), -(e) (11). ◇ *G* przekłęćią (31); -ą (27), -a (1) *OpecŻyw*, -(a) (3). ◇ *D* przekłęćiu (2). ◇ *A* przekłęć(e) (29). ◇ *I* przekłęć(e)m (13). ◇ *L* przekłęćiu (17).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI w.

1. *Kłątwa (zwłaszcza jako kara boża za złe postępowanie) i jej skutki, wyjęcie spod opieki; devotio Mącz* (96) : blogoślauyona [*Maryja*] myedzy nyeuyafłamy yfz od uyeku byla matką yego [*Syna Bożego*] uybrana a thako przekłaczy nyebyla poddana *PatKaz I* 8v; *A* iż iechał [*Pan Chrystus*] ná osłicy niewolney y ná osłęciu iey/ którą on był rofkazał rozwiązać Apoštołom swoim/ to fie známionował/ iż on rozwiązać miał narod żydowski/ kthory był związany zakonem á przekłęciem/ y podany w wieczną niewolą czártowską *RejPos* 2v; ktore [*przodki nasze*] *Pan* zá sřprawiedliwym gniewem swoym przekłł y wiecznie ich pokolenie. *A* w tym fie przekłęćiu wfzyfcy rodzimy. *RejPos* 152v.

przekłęćie komu (2): *GDy*fz mily panie przyrodzenie boskie twoie wfęcey zawzdy nabłogoślawniŃstwo nizli naprzekłęćie kazdemu fie Ńtworzeniu Ńciągał: racz mily panie vbogofławic tu ziemię twoię *RejPs* 127; Przekłęcye złoŃnikom kthorzy zmyŃlłay zdrady wiernym PáńŃkim. *LubPs* H2v *marg.*

przekłęćie nad kim (2): *RejKup* p5v; *Vważy*fz tho Ńobie/ co iefł lepiej/ Ńłucháć ták dobrotliwego Pána Ńwego/ [...] á chodźic w tym błogoŃławieniŃtwie iego: czy fie wnieŃc od woley Ńwiętey iego/ á czekáć tákiego przekłęćia á tákiey pomŃty nád Ńobą. *RejPos* 63v.

przekłęćie czyje, czego [= *kto, co przeklina*] [*w tym: G sb i pron* (15), *ai poss* (10), *pron poss* (1)] (26): przyŃlę do was *Helia*fzá ktory náwroći niektore zákrwáwione Ńerca oycowski przeciwko Ńynom/ á Ńynowski przeciwko oycom/ ábych przyŃzedŃy nie muŃiał zágubić przekłęćiem swoim wfzytkiey ziemie. *RejPos* 12v; *A* czego nędzny człowiek wypełnić nie mogł/ to miał zań wypełnić on obiecany iedyny Ńyn iego [*Pana*] wywodząc go [*człowieka*] s twárdoŃci zakonu y s przekłęćia iego. *RejPos* 32, 20v, [36]v, 53, 103v, 152v. *Cf* »przekłęćie Pańskie«.

przekłęćie czyje, kogo, czego [= *kto, co jest przekłety(-e)*] [*w tym: pron poss* (16), *G sb i pron* (14), *ai poss* (1)] (31): oto yufz Ńzwyęta *anna* nacząła brzemyenną chodzycz aŃtego Ńylne uŃefle myala yfz wyyęta [*lege: iż wyjęta*] Ńprzekłaczy nyepłodnych nyeuyafłth *PatKaz II* 76; *O* wdzięcznaŃz to pieŃń nowa/ gdy iuz ono Ńtäre przekłęćie náŃze iefł Ńtárto á złamano *RejAp* 55, 55; *A* ty zápomniawŃy te^{go} wfzytkiego/ dobrowolnie záŃię lezyeŃz w vpadek iáko Ńwiniá we błoto/ á w ono przekłęćie Ńwoie/ á w ony okrutne *Cyrográphy* z dawná ná cię nápiŃáne. *RejPos* 106v; przekłęćie niewiáŃty złey. *RejPos* 175v *marg*; *A* Ńtrzeź Pánie Boże áby wedle obietnic *Prorockich* modlitwy náŃze á błogoŃławieniŃtwá náŃze nie obroćiły fie nam wřpák/ á ná przekłęćie náŃze *RejPos* 256, 12, 15v, 16v, 32v, 33v (25); *Przeto* Ńię przelęknáć ma *Heretyk* y ten ktory w grzechu leży/ á dziŃŃ poki ten czás przekłęćia figowego drzewá/ áby ná wieki nierodził/ nieprzyŃzedł. *SkarŻyw* 369. *Cf* »przekłęćie Ewine«.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treŃc przekłęćia [*iż*] (1): *Abowiem* kaźdy człowiek gdy fie vda zá złoŃciwemi Ńpráwami Ńwiátá tego nikczemnego/ iuz przydzie w ono przekłęćie Pána Ńwego/

kthore obiecał śwowolnemu narodowi ludzkiemu: Iż będą pátrzyć á nie vyrzą/ będą słyfzec á nie zrozumieią. *RejPos* 79.

W połączeniach szeregowych (5): wśzytkich á wśzytkich powoływa [*Pan*] ná ty wdzięczne á wefołe gody swoie. A ktorzyfz tám wnidą: Oto słyfzyfz iż iedno ci ktorzy ználeźli Páná/ á ktorzy fą záchowani od niego. Od czegoż to záchowani? Oto thák rozumiey/ iż fą záchowani od grzechu/ od błędu/ od omyłek świátá tego/ od przekłęcia wiecznego/ od zwirzchności á chytróści czártowfkiey. *RejAp* 186; Infzy też ludzye ná wrzędziech poštáwieni mogą pomoc od gwałtu/ od krzywdy/ od morderftwá: [...] Ale od grzechu/ od śmierci/ od czártá/ od tego przekłęcia w kthorymechmy pod zakonem chodzili/ w tym żaden s tych nic nie vmie. *RejPos* 34; A toć fą przyczyny przecz ták vpadł nędzny człowiek/ y wśzytko potomftwo iego/ á iż iuż zoftał w wiecznym przekłęciu á w wielkim gniewie/ á w okrutnym omierzeniu v Páná swego. *RejPos* 101v, 15v, 106v.

W przeciwstawieniach: »przekłęcie ... błogosławieństwo (7), łaska, miłosierdzie, pociecha« (9): fzczyebye [*Maryjo*] uylzlo floncze criſtus bog nas ktory rozwyżawfzy przeklyączye dal błogosłauyenftwo *PatKaz III* 115v; *RejPs* 127; A miáfto onego przekłęcia kthore nád námi wiśiáło/ prze nie wypełnienie zakonu/ zyednał nam [*Syn*] miłosierdzie v Bogá Oycá náfzego. *RejPos* 33; ktorzy vwierzyli weń [*w Chrystusa*]/ á ktorzy przyftáli k niemu/ iuż byli prażni onego gniewu á onego przekłęcia/ s którym sie rodzili/ á iż iuż przyfzli ku łáſce Páná swoiego. *RejPos* 152v, 63v [2 r.], 253, 256, 326.

W charakterystycznych połączeniach: *przekłęcie kłaść* (2), *należć, obrocić [na kogo]* (2), *przejednać* (4), *przynieść, rozwiązać, ubłagać* (2), *wziąć na się* (2), *zdjąć z siebie, zjednać, zostawić [komu]*; *przekłęcia czekać, uchodzić* (2); *z przekłęcia rozwiązować, wypuszczać*; *w przekłęcie leżć, wpaść*; *przekłęciem kazić, niszczyć, obowiązać, straszyć, tępić, trapić, zagubić, zbrukany, związany*; *w przekłęciu zostać* (2); *przekłęcie dociska [kogo], przyszło [na kogo], jest złamane*; *przekłęcie bogacza, drzewa figowego, niewiasty złej (niepłodnej)* (2).

Fraza: »przekłęcie wisi (a. jest zawisnęło) [*nad kim*] (a. nad głową [*czyjś*])« (3): Iefzcze ktemu/ iż iuż wśzytko przekłęcie wiśi wftáwicznie nád głową twoią od Páná twoiego/ gdyżes sie sftał nieprzyjacielem iego *RejPos* 167v, 33, 102v.

Zwroty: »być w przekłęciu, pod przekłęciem« [*w tym: u kogo* (3)] [*szyk zmienny*] (9:3): to wśzytko [*ofiary*] było nic nie płatno v Bogá Oycá/ [...] gdyż był [*człowiek*] w przekłęciu v niego/ by był nie przyfzedł ten Pan/ á nie przeiednał mu tego ták zátrodnionego gniewu iego. *RejPos* 10; Vpádłá też przed nim [*przed Jezusem*] śmierć oná wieczna/ ktorą zázwždy márli przodkowie náfzy/ będąc w onym przekłęciu Pánfkim/ á fzli ná wieczne potępienie/ kthorzy nie wierzyli świętemu przyfciui iego. *RejPos* 29; Bo by sie też było toż święte plemię [*tj. Jezus*] národziło wedle ciáłá iáko iny człowiek/ thedyby theż było pod onymże przekłęciem iáko iny człowiek [!] wedle przyrodzenia národzony. *RejPos* 101v, 15, 20v, 53, 100, 103v (12).

»w przekłęciu, pod przekłęciem chodzić« [*szyk zmienny*] (4:1): A ci ktorzy iuż byli przeyrzeni od Páná/ [...] rozumiejąc temu/ iż zázwždy chodzili w gniewie á w przekłęciu/ bo mu żaden dofyc wczynić nie mogli/ vciekáli sie do tego świętego nowo zyáwionego miłosierdzia *RejPos* 22v; Abowiem iuż

będziefz wypuńczon z oney twárdości á z oney niewoley drugiego zakonu/ pod ktorým zówzdy w przeklęciu chodzili przodkowie náfzy. *RejPos* 47v, 34 [2 r.], 63v.

»oczyścić od przeklęcia; oczyszczenie z przeklęcia« (1;1): Iż nam miał zefłác onego práwego Mefyalfzá á iedynego fynaczká fwego/ á ktorý nas miał zbáwionemi záfie vczyniń/ á oczyścić nas od pirworodnego grzechu náfzego/ y od przeklęcia náfzego/ w ktorým fie vftáwicznie rodzimy *RejPos* 307, 88.

»przekłęcie nosić (a. na sobie odnieść)« [szyk zmienny] (2): iż fie miał zmiłowác [Pan] nád nimi [nad ludźmi]/ y nád wśzytkim fwiátem/ w onym wiecznym przeklęciu á w vpadku ich/ ktore byli ná fobie odniefli iefzczé s pirwfzego przefłępnego człówieká w Ráiu *RejPos* 303, 12.

»przyść w przeklęcie« [w tym: u kogo (1)] (2): [człowiek stracił królestwo niebieskie] prze nieposłufzeńftwo fwoie/ y przyfzedł był w wieczne przeklęcye v Bogá oycá fwego niebiefkiego *RejPos* 100, 79.

»wywieść (a. wywodzić), wybawić, zbawion, wywiedzion, wyzwolenie z przeklęcia; od przeklęcia wybawić« [w tym: wywieść a wybawić (1), zbawion a wywiedzion (1)] [szyk zmienny] (4:1:1:1:1): Zadna ina krew nas od przeklęcia wybáwić nie miálá/ iedno krew Páńfka. *RejPos* 103v marg; Abowiem nie podobien był vpadék náfz ku vpadkowi onemu/ [...] w ktorechmy byli niebożátká/ wiecznie vpádli/ by był then niewynny [!] báránek Pan náfz miły Iezus Kriřtus [...] nie wywiódł nas z onego frogiego Egiptu/ to iefł/ s przeklęcia náfzego/ zá ktorechmy byli fkazáni ná wieczne więzyenie. *RejPos* 141v, 2v, 32, 100, 119v, 145v.

»przekłęcie zmazać, zetrzeć, znieść; przekłęcie jest starto« [w tym: zmazać a zetrzeć (1)] [szyk zmienny] (2:1:1;1): żadna infza krew nie mogłá zmázác á zetrzeć onego wiecznego przeklęcia z narodu ludzkiego/ tylko tá niewinna á fwięta krew iego *RejPos* 102v; ktorý [Chrystus] to przekłęcie z nich [Żydów] znieść miał/ á zedrzeć á w niwecz obroćić ony Cyrography ich/ á ony ták frogie obowiafki ich. *RejPos* 159, [36]v, 55.

Wyrażenia: »docześne przekłęcie« (1): A ták nielza iuż było iedno iż Pan/ czyniác dofyć dekretom fwoim/ muřiał niřzczyć/ tępić/ á kázić on nędzny narod ludzki/ y docześnym y wiecznym przekłęciem/ ktore iefł záfwińęło nád nim *RejPos* 102v.

»przekłęcie Ewine, Ewy« = kara za grzech pierworodny (1:1): bo onę [Maryję] chwálémy/ iijz iefł wyięta od przeklęcia Ewiného/ dlá grzechu pirworodného *OpecŻyw* 179v; *PatKaz* I 16.

»przekłęcie grzechu pierworodnego« (1): tak flufzalo {o p. Kryřtvřze} yřz fyá s panny narodycz myal krom przeklęczya grzechu {pyerworotnego} [!] *PatKaz* I 12.

»przekłęcie Pańskie, Pana, Boga Ojca, boże« [szyk 18:1] (9:7:2:1): A ze ftá iednego znařz/ co tym křtałtem żywie/ Nábywáiac łákomie á nieřpráwiedliwie/ Aby iego nábycia nie řzárpano márnie/ Bo fie Páńfkie przekłęcie zówzdy zá tym gárnie. *RejWiz* 191v; A thego nie baczyli [...]/ iż im było więcey potrzebá táfiego Krolá y táfiego Zbáwicielá/ kthoryby ie był wybáwił z oney wieczney mocy á z więzyenia czártowfkiego/ y s řmierci wieczney/ w ktorą był poddan wśzythek narod ludzki zá przekłęciem Páńfkim/ prze grzech pirworodny *RejPos* 2; Abowiem pythay fie co fie řftáło nád onym nędznym Kaimem/ iż zořtał w gniewie á w przeklęciu Páná fwoiego *RejPos* 27; Gdyż wieřz iż to fláchetne á niewinne ciáło/ [...] iedz ye dobrowolnie/ áby fie dáło vmęczyć á vmorzyć/ dla nędze á

vpadku twe⁸⁰/ ábyć ono przekłęcie Bogá Oycá fwego/ á on gniew przeciwko tobie od wiekow záczyć ie⁸⁰/ tobie przednáło á vbłágáło. *RejPos* 87, 15, 29, 32, 34, 49v (17). *Cf* »pod przekłęciem bożym«.

»wieczne przekłęcie« [szyk 11:3] (14): *RejAp* 186; Nád tym [przymierzem z Panem] sie práwie zyáwiła thá nowa światłość/ á złaman ieft pręt rámieniá ich [ludzi pozostających w grzechu pierworodnym]/ to ieft/ przekłęcia ich wiecznego/ á onego grzechu pirworodnego/ á fregości zakonney. *RejPos* 15v; á iż thez iuz wiefz/ iż ieft zdárt á zniščzon on Cyrográph á obowiązek thwoy/ kthorym cie byli obowiązáli wieczną niewolá á wiecznym przekłęciem przodkowie twoi *RejPos* 107; Iuz iáwnie wie [grzeszny człowiek]/ iż y tho doczeńne zebranie iego/ y potomftwo iego/ ma sie w niwecz obroćić/ á ma być w wiecznym przekłęciu z dekretow Páná fwego. *RejPos* 176, 2v, 100 [2 r.], 101v, 102v [2 r.], 119v (13).

»wyjęty z przekłęcia, od przekłęcia« [szyk 2:1] (2:1): *OpecŻyw* 179v; wřzakofz jako řprzekłáczya yeuy bez boleřczy gdy crytuřa porodzyła yeřth vyyátha [*Maryja*]/ tak ofobną lařką od grzechu yř ven nyeupadła [...] zachouána. *PatKaz I* 16; *PatKaz II* 76.

»zmaza przekłęcia; zmazany przekłęciem« (1;1): opłokawřzy głowę kęfem wody/ á przyłóżywřzy máło řłow do te⁸⁰/ ma być człowiek iáko z nowu národzony/ á opłokáć s řiebie wřzythki zmázy grzechu pirworodnego y przekłęcia Pánřkiego. *RejPos* 32, 266.

Szeregi: »przekłęcie i błogofłáwienřstwo« [szyk 1:1] (2): Oto ia teraz wám kłáde przekłęcie y błogofłáwienřtwo przed oblicznořciá Páná nářzego [*benedictionem et maledictionem Vulg Deut* 11/26]. *RejPos* 63v, 65v. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 7 r.]

»przekłęcie i dekret« (1): Y obaczył to Pan/ iż twoie ty doczeńne rořkofzy/ tobie miáły być ná pothym w gorzkość obrocone/ iefłićby był tey drogi nie vkazał/ kędybyř był tego przekłęcia řwoiego/ y onych dekretow řwoich řrogich/ od Bogá Oyczá ná przodki twoie y ná cię ná řámego wydánych/ vchodźić miáł. *RejPos* 146.

»gniew i (a) przekłęcie« [szyk 10:3] (13): cokořwiek sie vrodziło wedle biegu przyrodzonego/ wřzytko sie rodziło w gniewie á w przekłęciu pirwřzym onym przodkow nářzych. *RejPos* 16v; Ktore řłowá iuz oddawáią/ iuz wyznawáią á pořlubuiá onego człowieká być wiernym á řtalim Pánu řwoiemu/ á czynią go iuz być vczeńnikiem oney řwiętey męki iego/ kthora mu przednáła on řrogi gniew á przekłęcie iego. *RejPos* 152v; y ty řam y dom twoy ma być wywrocon á wykorzenion á w niwecz obrocon/ y potomftwo twoie ma być w przekłęciu á w gniewie Páná twego *RejPos* 175v, 22v, 27, 34, 87, 100v (13). [*Ponadto w pořłączeniu szeregowym* 1 r.]

»grzech i (a) przekłęcie« (5): Otoź gi macie/ otoźci to ieft on báránek Boży/ kthory ma nořić grzechy á przekłęcie tego řwiátá nędznego. *RejPos* 12; Zdeymieřz s řiebye grzech á przekłęcie/ á włóżyř ná řię pociechę y wieczne błogofłáwienřtwo *RejPos* 326, 32, 307. *Cf* »w grzechu a pod przekłęciem«. [*Ponadto w pořłączeniach szeregowych* 3 r.]

»przekłęcie a (i) nieřlaska« [szyk 3:1] (4): O okruthneřz tho było iářzmo cięřzkořci nářzych/ on řrogi zakon [...] / iż ktoby mu był dořyc vcźynić nie miáł/ iż záwřdy miáł być pod przekłęciem á pod nieřlářką Páná fwego. *RejPos* 15, [36]v, 49v, 53.

»wieczna(-e) niewola (a. więzienie) a przekłęcie« (3): A tym iedno rofkazał opowiedzyeć to wyzwolenie á rozwiązanie z onego wiecznego więzyenia á przekłęcia Páná swoiego. *RejPos* 119v, 2v, 107.

»przekłęcie i (a) omierzenie« (2): by nie thák święta krew tego niewinnego báránka/ [...] vblągáá nam tego spráwiedliwego gniewu Bogá oycá naszego/ ktory s tych przyczyn flufnie záfluguiemy/ bylibychmy iefcže w więtzym przekłęciu á w więtzym omierzeniu v niego *RejPos* 103v, 230. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przekłęcie i (a) pomsta« (3): A ftych iedny pobijecie/ drugié vkrzyzuiecie/ [...] aby na wás przyfllo przekłęćie ij pomflta krwi niewinnych *OpecŻyw* 77; *RejPos* 63v. Cf »pod przekłęciem i pod pomstą«.

»przekłęcie i wieczne potępienie« (1): To przekłęcye y tho yego [złósnika] wyeczne potyępyeny/ Nyech mu będye zá nawdzyečnýeyflle yego odzyeny *LubPs* Zv.

»upadek a (i) przekłęcie« [*szyk* 5:2] (7): [*powinniśmy*] dawać vftáwicznie cžeść á chwałę zá to temu tho świętemu á niewinnemu Báránkowi naszemu/ przez ktorego flie nam to wflzytko sftálo/ ižechny flą odnowieni/ á iáko z nowu národzeni od vpadku y od przekłęcia fwe⁸⁰. *RejAp* 55; O iákož thu nie ma być ftráfzliwe funnienie iego [*człowieka grzesznego*]/ gdy flie nieboraczek obaczy w onym vpadku swoim/ á w onym przekłęciu swoim *RejPos* 176, 88, 120, 253, 291, 303. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Wyrażenie przyimkowe: »pod przekłęciem« (6):

~ Wyrażenie: »pod przekłęciem bożym« (1): iefliže w iákie płoché láthá á fobie niepotrzebne ftárość fwą vniefiez/ tedy [...] sftániez flie oną fábułą czo powiádaią/ iz ftáry flzalony dwa kroć flzalony. A ktemu sftániez flie záwždy pod przekłęciem bożym/ y pod pewną á pod rychłą pomftą iego *RejZwierc* 127.

Szeregi: »w grzechu a pod przekłęciem« (1): oto fluchay [*nędzniku*] iz iedno ten ieden sam świętym flie záczył/ á świętym flie vrodził: á infzy wflzyfcy iuz żadny nie był áni będye/ áby flie nie miał w grzechu á pod onym dawnym przekłęciem vrodzić *RejPos* 272v.

»pod przekłęciem i pod pomstą« (1): *RejZwierc* 127 cf Wyrażenie. Cf »być pod przekłęciem«, »pod przekłęciem chodzić«. ~

2. Coś obłożone klątwą [*przekład i nawiązania do Gal 1/8*] [*w tym: u kogo* (4)] (5) : A iefli mamy rozumieć náukę fálefną ktora iefł opócz woley iego [*Pana*] zá przekłęcie/ tedy podobno iefcže tym w więtzym przekłęciu chodzi/ ktoryby ią mnożył á rozfliewał ná fwiecie. *RejPos* 63v; Izby y Anyoł sftąpił z niebá/ á powieđał wam co infzego niżli wam iefł od Páná wálzowego zámierzono/ tedy to v was niechay zá przekłęcie będye [*anathema sit Vulg Gal 1/8*]. *RejPos* 63v, 37, 284; *WujJudConf* 9; [*WujPos 1590 310 (Linde)*].

3. Złorzeczenie, urganie; devotio Mącz (3) : Devotio, Przekłęcie/ oddanie wflzemu złemu. *Mącz* 508a, 508b.

Szereg: »przekłęcie a zła wola« (1): A czo z niewoley á s przymufzenia/ iuz káźde fercze vpáść mufl. [...] Dali też kto co/ [...] s przekłęciem á ze złą wolą. A iákož flie tu flzcžećie ma álbo może? *RejZwierc* 46.

Synonimy: 1. anatema, interdykt, klątwa, potępienie, zakłęcie; 3. złorzeczenie, złorzeczeństwo.

Cf **PRZEKŁĄĆ, PRZEKLĘCTWO, PRZEKLĘTOŚĆ, PRZEKLINANIE**

MN